

FRANSIYADA MATEMATIKA FANINI O'QITISH TIZIMI

Odilova Fotima Qo'ziboy qizi**Odilova Zuhra Qo'ziboy qizi**

O'zbekiston Milliy universitetining Jizzax filiali talabasi

Annotatsiya. Har bir davlat o'zining milliy ta'lim siyosati, iqtisodiy ehtiyojlari va ijtimoiy qadriyatlaridan kelib chiqib, matematikani o'qitishning samarali usullarini joriy etgan. Ularning barchasida matematika fani ta'limning ajralmas qismi bo'lib, o'quvchilarda mantiqiy fikrlash, tahlil qilish va muammolarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan. Fransiya ta'lim tizimining yuqori darajada markazlashganligi sharoitida, matematika boshlang'ich maktabdan nufuzli oliy ta'lim muassasalarigacha (Grandes Écoles) asosiy intizom sifatida o'qitiladi. Maqolada o'qitishning mantiqiy asoslash va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan yondashuvi, turli ta'lim bosqichlaridagi o'quv dasturi mazmuni hamda tizimdagi zamonaviy muammolar (masalan, xalqaro reytinglardagi o'zgarishlar) va ularga berilayotgan javoblar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Fransiya, Matematika ta'limi, Milliy o'quv dasturi, Markazlashuv, Lycée(Litsey), Grandes Écoles (Asosiy maktablar), PISA, Mantiqiy fikrlash, O'qituvchi malakasi.

Fransiya ta'lim tizimi, ayniqsa matematika va ilmiy fanlar bo'yicha o'zining qat'iy standartlari va nazariy chuqurligi bilan xalqaro miqyosda mashhur. Matematika fani Fransiyaning ilmiy, texnologik va iqtisodiy taraqqiyotida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Tizimning markazlashgan boshqaruvi butun mamlakat bo'ylab yagona va yuqori akademik darajadagi ta'limni kafolatlashga intiladi. Ushbu maqolada ushbu tizimning asosiy elementlari chuqur o'rganiladi.

Fransiyada maktabda o'qish majburiy emas (garchi ko'rsatmalar[10] bo'lsa ham). Fransiya qonunchiligi maktabga borish shart emas, faqat ta'limni talab qilganligi

sababli, oilalar qonunda belgilangan ta'lim standartlariga rioya qilishlari va davlat tomonidan nazorat qilinishi sharti bilan o'zlari ta'lim berishlari mumkin.

Metropolitan Fransiyada o'quv yili sentabr boshidan iyul oyining boshigacha davom etadi. Maktab taqvimi butun mamlakat bo'ylab standartlashtirilgan.

May oyida maktablar imtihonlarni tashkil qilish uchun vaqt kerak (masalan, bakalavr). Fransiya Metropolitanidan tashqarida maktab taqvimi mahalliy rektor tomonidan o'rnatiladi.

Asosiy dam olish kunlari quyidagilar:

Barcha azizlar (la Toussaint), ikki hafta (2012-yildan beri) taxminan oktabr oyining oxiri va noyabr oyining boshi;

Rojdestvo (Noël), Rojdestvo kuni va Yangi yil kuni atrofida ikki hafta;

qish (hiver), fevral oyining o'rtalaridan boshlab ikki hafta;

bahor (printemps) yoki Pasxa (Pâques), aprel o'rtalaridan boshlab ikki hafta;

yoz (été), iyul boshidan boshlab ikki oy. (o'rta maktab o'quvchilari uchun iyun oyining o'rtalarida).

Fransiyadagi barcha ta'lim dasturlari Milliy ta'lim vazirligi tomonidan tartibga solinadi (rasmiy ravishda Ministère de l'Éducation nationale, de la Jeunesse et de la Vie associative deb ataladi).

Davlat boshlang'ich va o'rta maktablarining barcha o'qituvchilari davlat xizmatchilari bo'lib, vazirni mamlakatdagi eng yirik ish beruvchiga aylantiradi. Fransiya universitetlarida professor va tadqiqotchilar ham davlat tomonidan ishlaydilar

Asosiy xususiyatlari:

Fransuz matematika ta'limi o'zining o'ziga xos tuzilishi bilan ajralib turadi:

• **2.1. Tizimning Markazlashuvi** : Fransiya Milliy Ta'lim Vazirligi ta'lim siyosatini, jumladan, barcha sinflar uchun matematikadan o'quv dasturlarini to'liq nazorat qiladi. Bu milliy o'quv dasturlari (Programmes d'enseignement)

barcha maktablar uchun majburiydir, bu esa o'quvchilarning joylashuvidan qat'i nazar, bir xil sifatga erishishini ta'minlaydi.

•2.2. Ta'lim Bosqichlarida Matematika:

* **Boshlang'ich Ta'lim (École élémentaire, 6-11 yosh):** Matematika savodxonlikni rivojlantirishning uchta asosiy ustunidan biri hisoblanadi. Asosiy e'tibor arifmetik amallar, aqliy hisoblash, miqdorlar (o'lchamlar) va oddiy geometriya tushunchalarini o'zlashtirishga qaratilgan.

* O'rta Ta'lim (Collège va Lycée):

* **Collège (11-15 yosh):** Umumiy bilim berish bosqichi bo'lib, algebra, geometriya (dalillashga urg'u beriladi), funksiyalar va ehtimollik elementlari o'qitiladi.

* **Lycée (15-18 yosh):** Bu bosqichda o'quvchilar yo'nalishni tanlashlari mumkin. Ilmiy fanlarga qiziqqanlar uchun "Matematika Ixtisosligi" (Spécialité Mathématiques) markaziy o'rinni egallaydi. Ushbu ixtisoslikni tanlaganlar haftasiga 6 soatdan ortiq matematikani o'rganadilar. Nufuzli oliy ta'limga kirish uchun bu ixtisoslikni tanlash deyarli shart hisoblanadi. Sinovlar soni juda kam, baholash o'quvchining rivojlanish jarayoniga asoslanadi.

* **Oliy Ta'lim va Grandes Écoles:** Matematikani o'qitishning eng yuqori darajasi Maxsus Tayyorlov Sinf (CPGE) da namoyon bo'ladi. Bu ikki yillik intensiv kurs o'quvchilarni nufuzli muhandislik va biznes maktablariga (Grandes Écoles) kirish imtihonlariga tayyorlaydi.

•2.3. O'qituvchilarning Yuqori Malakasi

Barcha darajadagi o'qituvchilar universitetlarda INSPE tizimi orqali tayyorlanadi va CAPES yoki Agrégation kabi raqobatli davlat imtihonlaridan

o'tishlari shart. Agrégation imtihoni ayniqsa juda murakkab bo'lib, u eng malakali mutaxassislarni aniqlashga xizmat qiladi.

•3. Yondashuvning Maqsadi va Metodologiyasi

Fransuz matematika ta'limining asosiy falsafasi – o'quvchini nafaqat hisob-kitoblarni bajarishga, balki matematik sifatida fikrlashga o'rgatishdir.

•3.1. Asosiy Maqsadlar

* **Mantiqiy Asoslash (Raisonnement) va Dalillash:** Asosiy maqsadlardan biri – o'quvchilarda gipotezalarni shakllantirish, ularni mantiqiy qadamlar bilan isbotlash va tahlil qilish qobiliyatini rivojlantirish.

* **Nazariy Chuqurlik:** Amaliy ko'nikmalardan ko'ra ko'proq matematik tushunchalarning nazariy va fundamental asoslariga urg'u beriladi.

* **Tanqidiy Fikrlash:** Murakkab muammolarni tizimli ravishda tahlil qilish va yechish uchun zarur bo'lgan aqliy moslashuvchanlikni tarbiyalash.

3.2. Metodologik Yo'nalish

* **Protsessni Baholash:** Imtihonlar va baholashda asosiy e'tibor yakuniy javobga emas, balki o'quvchining yechimga erishish uchun qo'llagan usullari, formulalarni qo'llashdagi mantiqiyligi va qadamlari ketma-ketligiga qaratiladi.

* **"MATH.en.JEANS" Kabi Dasturlar:** Bu kabi tashabbuslar o'quvchilarni matematik tadqiqotlar jarayoniga bevosita jalb qilib, ularning fanga bo'lgan ilmiy qiziqishini oshirishga xizmat qiladi.

4. Zamonaviy Chaqiriqlar va Islohotlar

So'nggi yillarda Fransiyada matematika ta'limi sohasida jiddiy muammolar paydo bo'ldi. Xususan, PISA (Xalqaro Talabalarni Baholash Dasturi) hisobotlarida 15 yoshli fransuz o'quvchilarining ko'rsatkichlari OECD mamlakatlari o'rtacha ko'rsatkichidan pastga tushgani kuzatildi.

Bunga javoban, Ta'lim vazirligi bir qator islohotlarni amalga oshirdi, jumladan:

- * Boshlang'ich maktabda matematikaga ajratilgan vaqtni oshirish.
- * Collège darajasidagi o'qitish sifati va o'qituvchilarning didaktik tayyorgarligini mustahkamlash.
- * Lycée darajasida ixtisosliklarni tanlashda teng imkoniyatlarni ta'minlash choralari ko'rish

Xulosa:

Fransiyada matematika fanini o'qitish tizimi mamlakatning intellektual salohiyatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Uning markazlashgan tuzilmasi va mantiqiy fikrlashga qaratilgan metodologiyasi dunyoning eng ilg'or matematik olimlari va muhandislarini yetishtirishga xizmat qiladi. Tizim ba'zi xalqaro muammolarga duch kelayotgan bo'lsa-da, davlatning doimiy islohotlarga intilishi va yuqori akademik standartlarni saqlab qolishga sodiqligi Fransiyaning kelajakdagi ilmfan sohasidagi mavqeini mustahkamlashga qaratilgan harakatlardir.

Fransiyada matematika fanini o'qitishda asosiy e'tibor:

- o'quvchining mustaqil fikrlashiga,
- amaliy muammolarni yechishga,
- raqamli texnologiyalarni qo'llashga,

- va o'qituvchi malakasini oshirishga qaratilgan.

Bu tajribalar O'zbekiston ta'lim tizimi uchun ham foydali yo'nalishlar bo'lib, o'quvchilarda matematik tafakkurni chuqur rivojlantirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/France:Overview> (Wayback Machine saytida 2017-10-10 sanasida arxivlangan), Eurydice: Yevropa ta'lim tizimlari uchun portal.
2. <http://www.education.gouv.fr/pid32482/newsroom.html>, oliy ta'lim va tadqiqot vazirligi (Wayback Machine saytida 2017-12-18 sanasida arxivlangan) (ingliz tili).
3. <http://eduscol.education.fr/cid66998/eduscol-the-portal-for-education-players.html>, Eduscol: ta'lim o'yinchilari uchun fransuz portali (ingliz tili).
4. http://www.education-worldwide.de/Education-in-France-7486_e.html Germaniya ta'lim serverining veb-dossi (ingliz tili).
5. <https://www.ecolem.fr/blog/2019/5/15/understand-the-french-school-system-in-5-minutes> tushunish (Wayback Machine saytida 2022-11-22 sanasida arxivlangan) (ingliz va fransuz).
6. Langan, Elise. „Fransiyada oliy ta'lim siyosatining me'yoriy ta'siri“. Xalqaro ta'lim tadqiqotlari jurnali 53 (2012): 32-43.